

Студент 4 курсу

Факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано деякі аспекти правового регулювання інвестиційної діяльності за законодавством України. Виявлено наявні недоліки законодавства України у сфері інвестування. Запропоновано шляхи вирішення наявних проблем у напрямі іноземних інвестицій в Україну.

Аннотация. Проанализированы некоторые аспекты правового регулирования инвестиционной деятельности по законодательству Украины. Определены существующие недостатки законодательства Украины в сфере инвестирования. Предложены пути решения существующих проблем в направлении иностранных инвестиций в Украину.

Annotation. Some aspects of legal control of investment activity according to legislation of Ukraine are analyzed. The existing shortcomings of Ukrainian legislation in the field of investment are defined. The ways of solving the existing problems in terms foreign investments into Ukraine are offered.

Ключові слова: іноземні інвестиції, законодавство, інвестиційна діяльність, режим іноземного інвестування, Інвестиційний кодекс.

На сучасному етапі для здійснення перетворень в економіці України необхідні значні капіталовкладення. Такі процеси, як структурне та якісне оновлення виробництва і створення ринкової інфраструктури, відбуваються майже повністю шляхом та за рахунок інвестування. Саме тому для іноземних інвесторів є дуже важливими та актуальними певні аспекти законодавства України у сфері іноземних інвестицій.

Основними нормативними актами України, які регулюють інвестиційну діяльність, є Закон України "Про інвестиційну діяльність" 1991 року [1], який у загальному вигляді визначає правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, Закон України "Про режим іноземного інвестування" 1996 року [2], який регламентує процес саме іноземного інвестування в Україні, Закон України "Про концесії" 1999 року [3], який надає іноземним інвесторам право брати участь у конкурсах та здійснювати підприємницьку діяльність на основі концесійного договору, та відповідні положення Господарського кодексу України.

19 березня 1996 року було прийнято Закон України "Про режим іноземного інвестування", який регламентує процес саме іноземного інвестування в Україні.

Закон проголосив, що для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятком випадків, передбачених законодавством. Для підприємств з іноземними інвестиціями не існує спеціальних податкових пільг, як це було до прийняття Закону України "Про режим іноземного інвестування". Однак у зазначеному Законі передбачено, що для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери та регіонів, може бути встановлено пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності.

Згідно із законодавством України, об'єктом інвестування може бути будь-яке майно, а також основні фонди й оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності та майнові права. Інвестор має право самостійно обирати, куди саме він бажає здійснити інвестиції. Для іноземних інвесторів встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятком випадків, передбачених законодавством.

Як підтверджує практика законотворчості та інвестиційної діяльності, питання оподаткування завжди залишались і, на думку автора, залишаються найбільш значущими критеріями її розвитку. У зв'язку з цим з метою заохочення як внутрішніх, так і зовнішніх (іноземних) інвестиційних ресурсів у багатьох країнах на законодавчому рівні встановлено строки звільнення від сплати податку на прибуток як для новостворених підприємств, так і в процесі реформування або розширення вже діючих підприємств. Платниками податку на прибуток з числа нерезидентів є фізичні та юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми, які отримують прибутки з джерел в Україні, за винятком установ і організацій, які мають дипломатичний статус або імунітет відповідно до міжнародних договорів України. Таким чином, оподаткування підприємств з іноземними інвестиціями здійснюється на тих самих умовах і регулюється тими самими нормативними актами, що й інші підприємства.

Іноземні інвестори мають право на придбання паїв, акцій та інших цінних паперів підприємств, що розташовані на території України. Також вони мають право брати участь у приватизації на загальних засадах, але відповідно до чинного законодавства іноземним громадянам та особам без громадянства земельні ділянки у власність не передаються.

Оподаткування підприємств з іноземними інвестиціями здійснюється на тих самих умовах і регулюється тими самими нормативними актами, що й оподаткування інших підприємств, але для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються у пріоритетних галузях економіки, може бути встановлено пільговий режим інвестиційної

та іншої господарської діяльності.

Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Державні органи можуть реквізувати іноземні інвестиції лише у випадку здійснення рятівних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій,

епізоотій, і в такому разі інвестор має право на отримання компенсації, яка має бути швидкою, адекватною та ефективною. Україна гарантує стабільність умов здійснення інвестиційної діяльності.

У випадку виникнення спорів між Україною та іноземним інвестором з питань регулювання іноземних інвестицій та діяльності підприємств, що мають такі інвестиції, вони можуть розглядатись у судах України або, за наявності домовленості сторін, у третейських або арбітражних судах відповідно до міжнародної процедури [4, с. 167].

У 2003 році було прийнято Указ Президента України "Про додаткові заходи щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України". Указ спрямований на подальший розвиток законодавства про іноземні інвестиції, ним не встановлюються нові правила здійснення інвестиційної діяльності, а лише визначаються заходи, які мають бути здійснені органами виконавчої влади. Президентом пропонується розглянути за участю провідних юристів, вітчизняних та іноземних інвесторів питання доцільності розробки Інвестиційного кодексу.

Але, розглядаючи питання про прийняття Інвестиційного кодексу, слід враховувати, що спеціальний розділ, присвячений іноземним інвестиціям, вже міститься у Господарському кодексі України, який набув чинності у 2004 році. У цьому розділі встановлено основні правила здійснення іноземного інвестування на території України та гарантії здійснення іноземних інвестицій. На думку автора, прийняття Інвестиційного кодексу не є доцільним, оскільки основні норми в цій сфері вже було кодифіковано та закріплено у Господарському кодексі. Тому положення Інвестиційного кодексу будуть або дублювати норми Господарського кодексу, або змінювати їх, що не сприятиме збереженню стабільності законодавства. Удосконалення законодавства України у сфері здійснення іноземного інвестування, з точки зору автора, має відбуватись шляхом внесення змін та доповнень до підзаконних нормативно-правових актів, якими в більшості випадків встановлюються механізми реалізації прав іноземних інвесторів, включаючи порядок отримання віз, дозволів, необхідних для здійснення інвестиційних проектів, порядок державної реєстрації іноземних інвестицій, сертифікації продукції.

У процесі розробки проектів нормативно-правових актів не слід забувати і про законодавство ЄС. Законом України "Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 2002 року передбачено, що в Загальнодержавній програмі пріоритети мають надаватись законодавчим актам України, наближення яких до відповідних законодавчих актів ЄС буде сприяти встановленню сприятливого інвестиційного клімату.

Однак необхідно звернути увагу на те, що поряд із проаналізованими документами існує ще велика кількість інших нормативно-правових актів, які регламентують інвестиційну діяльність. Така їх кількість і мінливість значно ускладнює їх практичне застосування, а також призводить до виникнення великої кількості труднощів і спорів, коли положення одного закону може тлумачитись як заперечення іншого.

Важливими правовими документами, які регламентують взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності, є міждержавні двосторонні угоди про режим найбільшого сприяння та взаємного захисту інвестицій. Зараз двосторонні міжнародні договори містять більш докладне регулювання відповідних відносин, а головне, саме в цих угодах формуються вихідні принципи положення, які визначають інвестиційний клімат. За даними 2000 року у світі діяло більш ніж 800 двосторонніх домовленостей. Такі угоди є гарантіями надання справедливого статусу інвестиціям та їх захисту на території іншої держави. На сьогодні Україна уклала більше шістдесят таких угод з різними країнами світу, і ще ціла низка проектів угод перебуває у стадії обговорення.

Сучасні умови економічного розвитку України потребують проведення активної політики заохочення іноземних інвестицій. Національна законодавча база в цій сфері поступово оновлюється з метою підвищення припливу іноземного капіталу та більшої ефективності його використання. Для вирішення цього питання необхідне створення сприятливого інвестиційного клімату. Однак інвестиційний процес в Україні гальмується через наявність суб'єктивних та об'єктивних факторів, серед яких політична і економічна нестабільність, часті зміни законодавства, невирішеність питань щодо земельної власності та інші проблеми.

Для здійснення перетворень в економіці України необхідні значні капіталовкладення. Приплив інвестицій напряму залежить від законодавчих гарантій та прав, що надаються іноземному інвестору, та усталеної практики їх застосування. Велика кількість доповнень та змін, які вносяться до основоположних законів у сфері інвестування, не сприяє формуванню впевненості щодо майбутнього у потенційних інвесторів. Тому подальше вдосконалення законодавства України у сфері здійснення іноземного інвестування, на думку автора, має відбуватись шляхом розширення прав та гарантій інвесторів, а не через їх зміну або скорочення.

Наук. керівн. Журнова К. О.

Література: 1. Про інвестиційну діяльність : Закон України № 1560-XII від 18.09.1991 р. // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 47. – Ст. 646. 2. Про режим іноземного інвестування : Закон України № 93/96-ВР від 19.03.1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 19. – Ст. 80. 3. Про концесії : Закон України № 997-XIV від 16.07.1999 р. // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 41. – Ст. 372. 4. Коссак В. М. Іноземні інвестиції в Україні (цивільно-правовий аспект) / В. М. Коссак. – Львів : Центр Європи, 1996. – 216 с. 5. Про додаткові заходи щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України : Указ Президента України № 580/2003 від 07.07.2003 р. // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 129. 6. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України № 228-IV від 21.11.2002 р. // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 31. – Ст. 12.